

Vincze Andrea

Közművelődési könyvtárak lehetőségei konnektivista szemmel

„Menj az emberekhez, élj közöttük, tanulj tőlük, szeresd őket, szolgálj őket, tervezz velük, kezd azzal, amit tudnak, építs arra, amijük van!”

(Kínai mondás.)

A konnektivista szemlélet, a web 2.0-ás eszközök alkalmazása az élethosszig tartó tanulásban, az egyén szellemi fejlődésének elősegítésében egyre nagyobb szerepet kap. A konnektivizmus mint tanuláselmélet, változást hozott az önképzés, és a nem iskolarendszerű képzés területén. A közművelődési könyvtárak számára a szemléletváltás újabb lehetőségeket kínál szolgáltatásaik bővítéséhez. A társadalom igényei megváltoztak. A könyvtáraknak eleget kell tenniük a virtuális és a valós világ kihívásainak, a sebességkultusznak és az emberléptékűségnek is. A cikkben ezeknek a lehetőségeknek a számbavételére teszünk kísérletet.

Bevezetés

A könyvet és az internetet időtől és tértől függetlenül, a nap 24 órájában, szinte bárhol használhatjuk. Mindkettő információt hordoz. Míg az előbbi emberléptékű és inkább a csendhez, a nyugalomhoz köthető, addig a másik a sebesség kultuszához.

2010 első negyedében két képzésen vettem részt. Konnektivizmust¹ és andragógiát² tanultam. Jól kiegészítették egymást. A konnektivizmust távoktatási formában konnektivista eszközökkel, az andragógiát pedig hagyományos keretek között hagyományos módszerrel tanították. A két képzésen szerzett ismereteim rendszerezése céljából egy összefoglaló írást terveztem. A közelmúlt eseményei, rendezvényei, előadásai hatására kicsit eltértem az eredeti céltől. Az összefoglalónak indult írás középpontjában már nem a képzéseken tanultak, hanem a könyvtárak lehetőségei, kihívásai³ állnak. A képzésen szerzett ismereteimre alapozva – konnektivista szemmel – megpróbáltam összefoglalni gondolataimat arról, hogy a könyvtár miképp felelhet meg egyszerre a sebességkultusznak és az emberléptékűségnek. A végső indítást gondolataim papírra vetéséhez (pontosabban elektronikus rögzítéséhez) a március végi orosházi „Olvasás 2010-ben” konferencia előadásai és a résztvevők reakciói adták. *Baginé Tóth Erika* „Olvasás 2010 – Mi a határ?”⁴ című

blogbejegyzésében megfogalmazott gondolatai, kérdései is válaszára készítettek.

Sebességkultusz – Virtuális tér – Eszközök, lehetőségek

A konnektivizmus számomra több mint a fogalmi társadalom tanuláselmélete, inkább egyfajta szemléletmód, mely a hálózatok tudományát hívja segítségül. A hálózatiság fogalma a könyvtárakhoz közel áll, hiszen elég csak a könyvtári hálózatra, a könyvtárak hálózatban való együttműködésére gondolni. A konnektivista szemléletmód a könyvtárak esetében az eszközhasználatban, a marketingben, az online szolgáltatásokban, a felnőttképzésben nyilvánulhat meg leginkább.

Egy csokorba gyűjtöttem azokat a konnektivista, web 2.0-ás eszközöket, amelyeket a könyvtárosok is jól tudnak, illetve tudnának hasznosítani.

Mi a web 2.0? Szűcs Viktor és Vida Andrea közös blogjának „A web 2.0-ról egy mondatban”⁵ c. bejegyzésében találtam rá a legtömörebb, legfrappánsabb meghatározásra: „Web 2.0 = Mi”, illetve Vida hozzászólását idézve: „web 2.0 = kapcsolat”. A web 2.0-ás eszközök középpontjában a KÖZÖSSÉGEK, a kapcsolati hálózatok állnak, melyekhez mi magunk is tartozunk, tartozhatunk. Web 2.0-ás eszközökkel kapcsolódhatunk virtuális közösségekhez, vagyis ezek az eszközök olyan

technikák, amelyek a személyközi kommunikáción túl a közösségi kommunikációt, a különböző területeken (tanulás, gondolkodás, munka, alkotás stb.) való együttműködést is lehetővé teszik számunkra. Vegyük sorra ezeket az eszközöket!

Blogok

A webnapló szerkezetét az időrendiség határozza meg. Közvetlenebb kommunikációs lehetőséget nyújt, mint a honlap. Tartalmuk szerint a blogok sokfélék. A könyvtárak esetében elsősorban a szakmai blog jöhet szóba. A legnépszerűbb, saját szerverre telepíthető blog létrehozására és üzemeltetésére szolgáló tartalomkezelő rendszer (CMS) a Wordpress. Ma már az ingyenes tárhelyet, szerkesztői felületet kínáló blogszolgáltatások terén is nagy a választék: például *blogger.com*, *blog.hu*, *blogter.hu*, *freeblog.hu*, *posterous.com*. A blogot akár többen is szerkeszthetik, a szerkesztési jogokat a blog létrehozója osztja ki. Saját szerverrel vagy tárhellyel nem rendelkező könyvtárak a blogszolgáltatók ingyenes tárhelyeit használhatják. Ilyen szolgáltatást vesz igénybe például a tótkomlói könyvtár⁶ is.

Nem hagyhatom ki a blog speciális formáját, a mikroblogot sem, amely főként a fiatalok körében népszerű. A mikroblog rövid bejegyzéseket (max. 140 karakter) tartalmaz. A tartalom általában csak egy rövid mondatból és egy linkből áll. Közkedvelt mikroblogok: *Twitter*, *Turulcsip* stb. A twitterbejegyzések beágyazhatóságuknak (pl. honlapunk, blogunk, ismeretségi hálózatunk oldalaiba) köszönhetően egyik legfontosabb marketingeszközünké válhatnak a weben.

Ismeretségi hálózatok

A könyvtárak számára az ismeretségi hálózatok ingyenes marketingeszközök olvasóik – főként a fiatalabb korosztály – eléréséhez, információval való ellátásához. (A felhasználói fiók kezeléséhez, karbantartásához szükséges munkaidőt, vagyis a humán erőforrás költségét leszámítva.) A legnépszerűbb ismeretségi hálózatok: *iWiW*, *Facebook*, *Netlog*, *LinkedIn* stb.

A Ning az ismeretségi hálózat és a blog ötvözte. Míg a fentebb említettekhez csak csatlakozni lehet, addig a Ningen bárki alapíthat, építhet ismeretségi hálózatot. Az így létrehozott saját hálózat lehet teljesen nyitott, félig zárt, vagy zárt. A nyitottság

mértékét a hálózat létrehozásakor kell meghatározni. Ezt a döntésünket később módosíthatjuk, de ekkor már figyelembe kell vennünk a közösség véleményét is. Hogy a közösség mennyire lesz működőképes, az az összekötőkön múlik. Kik az összekötők? *Gladwell* szerint „Az élet területén elszórtan van egy maroknyi ember, akiknek igazán különleges adottságaik vannak ahhoz, hogy barátokat és ismerősöket szerezzenek. Ők az összekötők.” Jelenlétük, szerepük mind a valódi, mind a virtuális térben nélkülözhetetlen. Hiányuk vagy távozásuk esetén a közösség felbomlik. Az *olvaslak.ning.com*, az olvasást kedvelők hálózati közössége, félig zárt hálózat. A közösség kezdőoldalát bárki megnézheti, de a további oldalak csak a regisztrált felhasználók számára érhetők el. A hálózat tagjának a webhelyen belül saját oldala van, melyet bizonyos keretek között ízlése szerint alakíthat, tölthet fel tartalommal. A tag maga szabályozhatja, hogy az általa feltett tartalmakhoz (blogbejegyzések, fotók, videók, hangállományok) kik férhetnek hozzá (a közösség minden tagja, az ismerősei, vagy csak ő). A közösségen belül ennek köszönhetően aktív, de az egyének által jól szabályozható információ- és eszmecsere valósul meg.

Megfontolandó, hogy új közösséget hozunk-e létre, vagy egy meglévőhöz csatlakozunk? Első lépésként érdemes egy – az érdeklődési körünknek megfelelő – jól működő hálózathoz csatlakozni, megismerni a Ning által nyújtotta lehetőségeket, feltérképezni a közösség működését, majd számba venni saját erőforrásainkat, lehetőségeinket (összekötők, célcsoport). Lehet, hogy hatékonyabb egy új csoportot létrehozni a közösségen belül, melynek nyitottságát vagy zártságát a csoport létrehozója határozhatja meg.

IM – Azonnali üzenetküldők

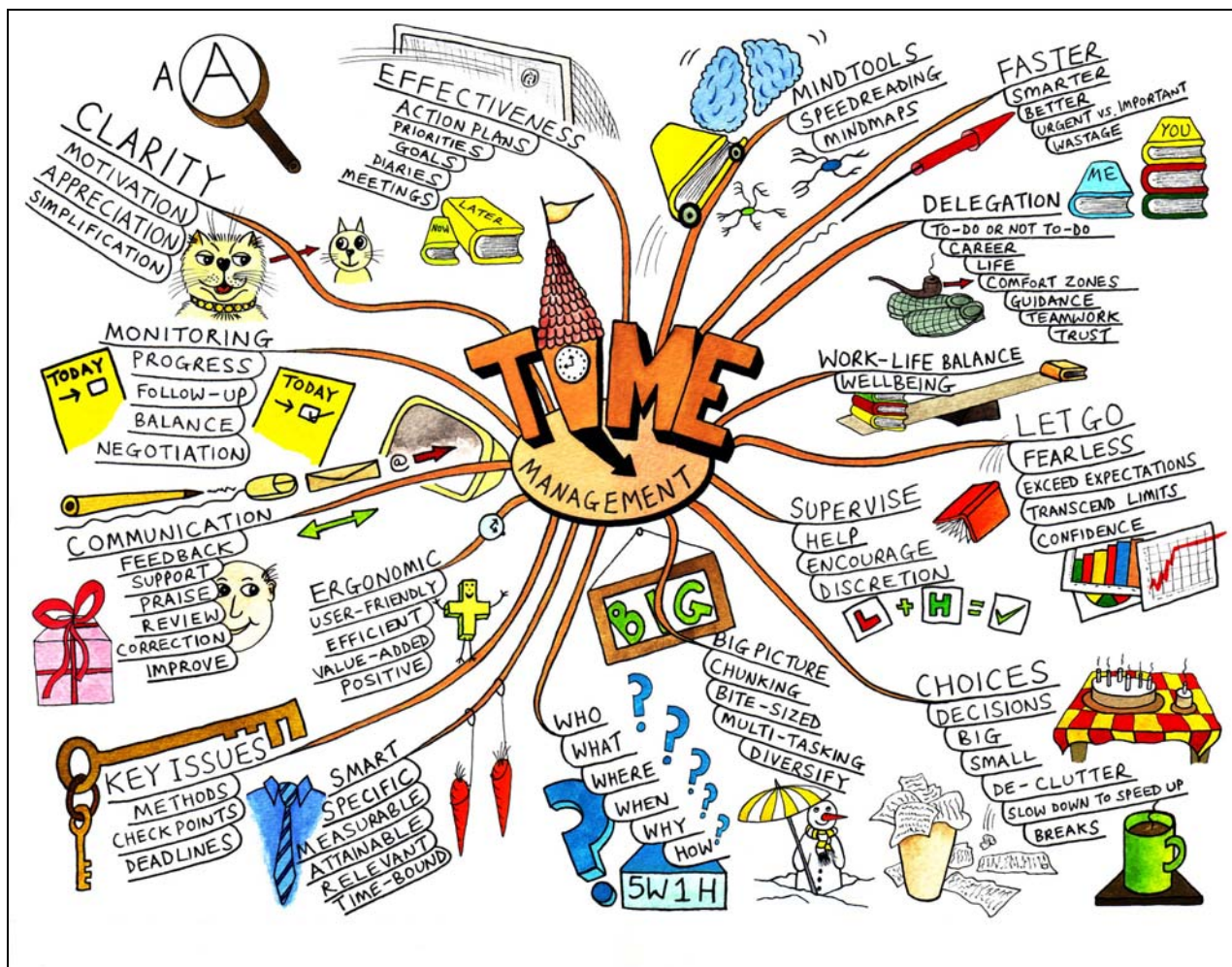
Az internethasználók körében az azonnali üzenetküldők népszerűsége folyamatosan nő. Néhány rendszer a sok közül: *MSN*, *Google Talk*, *Skype* stb. A könyvtárak az online szolgáltatásaik palettáját színesíthetik ezekkel az eszközökkel.⁷ Csak abban az esetben publikáljuk, adjuk meg a könyvtár *Skype*, *MSN* azonosítóját, ha legalább nyitvatartási időben folyamatosan nyújtani tudjuk ezt a fajta elérhetőségünket. Csak akkor hirdessünk meg ilyen szolgáltatást, ha a meghirdetett időben meg tudjuk szervezni a folyamatos ügyeletet – ellenkező esetben a felhasználók elégedetlenek lesznek.

Fogalomtérkép-készítő alkalmazások

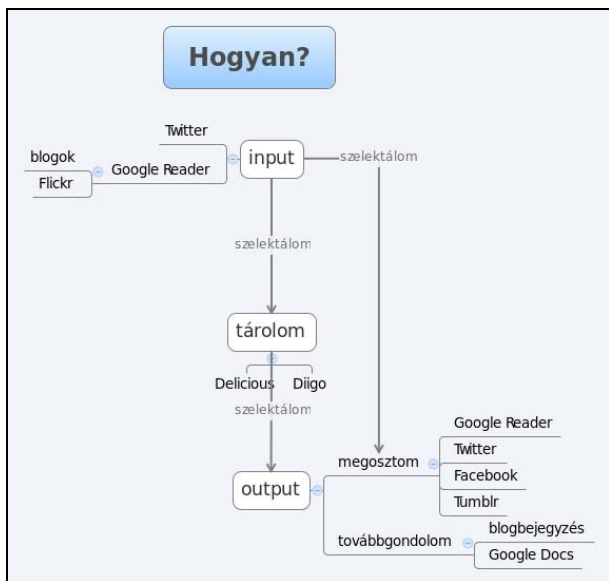
A fogalmak bonyolult szemantikai hálózatban kapcsolódnak egymáshoz, nagyon gyakran elsősorban a használati kontextus határozza meg a szavak jelentését. A fogalomtérkép (concept map) (1. és 2. ábra) a kapcsolatok ábrázolásával a fogalmak és a köztük lévő összefüggések, az általuk alkotott fogalmi rendszer megértését könnyíti meg. Nem a kész térkép a fontos, hanem a készítés folyamata. A fogalomtérkép megalkotása során jutunk el az ábrázolt fogalmak, gondolatok, jelenségek, folyamatok közötti összefüggések jobb megértéséhez.

A fogalomtérképet több célra, több területen is használhatjuk: például jegyzetelésre, összegezésre, tudásszervezésre egyéni és csapatmunka keretében, analógiás problémamegoldásra (különböző területek szimmetriájának megtalálására), az ismeretek mélyebb rétegzésére, elemzésre, bonyolult ötletek és érvek egyszerű megjelenítésére.

A fogalomtérkép a könyvtárosok hatékony eszközévé válhat (pl. projektek kidolgozásánál, oktatásnál, gyermekkönyvtári foglalkozásokon, iskolai könyvtárakban). A fogalomtérkép-készítés nemcsak a gondolkodás, de közvetve az értő olvasás fejlesztését is elősegíti. A két legnépszerűbb fogalomtérkép-készítő alkalmazás a *Freemind* és a *CmapTools*.

1. ábra Művészi kivitelezésű, kézzel készített fogalomtérkép⁸

2. ábra Concept map alkalmazással készített fogalomtérkép⁹

Online irodai alkalmazáscsomagok

Az online irodai alkalmazások (dokumentszerkesztők, naptárak, csoportok, levelezőlisták nem csak levelezési lehetőséggel stb.) személyes és csoportmunkára egyaránt alkalmas eszközök. Projektek, képzések szervezéséhez, lebonyolításához, bemutatók készítéséhez, dokumentumok (táblázatok, szövegek, prezentációk, űrlapok, rajzok), képtárak, közös naptárak stb. létrehozásához nélkülözhetetlenek.

Saját szerverre telepíthető, ingyenes irodai szolgáltatást nyújtó eszköz például a *Zimbra*. A legismertebb ilyen komplex online szolgáltatást a Google nyújtja (dokumentumok, naptár, képtár „Picasaweb”, csoportok). A Google népszerűsége az ingyenessége mellett a többnyelvűségének is köszönhető. A *Zohot* is érdemes kipróbálni, és összehasonlítani a két szolgáltató irodai alkalmazáscsomagját, mielőtt lehorgonyoznánk a Google szolgáltatásai mellett. *Ezeknek az eszközöknek a használatával nemcsak a munkánkat tehetjük hatékonyabbá, könnyebbé, de a csoportban, a közösségben való tanulást, információmegosztást, publikálást is.*

Közösségi könyvjelzők, más néven: linkmegosztók

Kutató-, információmegosztó és menedzsmentplatform egyéneknek és csoportoknak. Olyan, mint a

Vincze A.: Közművelődési könyvtárak lehetőségei ...

böngészőnk könyvjelzőtára, de használata jóval több előnnyel jár: bárholnan elérhetjük; tematikus listákat állíthatunk össze a linkjeinkből; megjegyzéseket fűzhetünk hozzájuk; elolvashatjuk mások publikus megjegyzéseit. Továbbá érdeklődési körünknek megfelelő csoportot hozhatunk létre vagy meglévő csoporthoz csatlakozhatunk, és a csoport tagjaival közösen bővíthetjük gyűjteményünket.

A linkmegosztó a tájékoztató munka újabb, hasznos segédeszközzé válhat. További lehetséges alkalmazási területek a projektek, klubok, tanulás, tanfolyamok stb.

A két legnépszerűbb linkmegosztó a *Delicious* és a *Diigo*. Lassan már két éve, hogy a könyvjelzőimet a *Diigo*-n tárolom. A képzés végére több egymásba ágyazott listából álló gyűjteményt hoztam létre. A gyűjtemény URL címe: www.diigo.com/list/vinczeandi/htk01-kurzus

Közösségi képmegosztók

Képek, fotók publikálására számos ingyenes szolgáltatás létezik. A két legnépszerűbb képmegosztó szolgáltatás a *Picasaweb* és a *Flickr*. (Továbbiak: *indafoto.hu*, *imgur.com*, *www.art-work.hu*, *www.panoramio.com* stb.) A könyvtárak rendezvényfotóik publikálására a neten bármelyik ingyenes képdalt igénybe vehetik. Kisebb könyvtárak digitalizált képi dokumentumaik közzétételére is használhatják ezeket, de erre a célra inkább valamelyik magyar könyvtári szolgáltatást javaslom.

Közös könyvtári képtár létrehozására indított kezdeményezés a *kepkonyvtar.hu*¹⁰, melybe a tárhellyel nem rendelkező könyvtárak tölthetik fel a metaadatokkal (leíró adatokkal) ellátott képgyűjteményeiket, illetve a saját tárhellyel, szolgáltató felülettel rendelkező könyvtárak is aggregálhatják tartamaikat a „Képkönyvtár” adatbázisába. Az aggregálás során a gyűjtemény metaadatai és a hozzájuk tartozó bélyegképek kerülnek be az adatbázisba.

A *Könyvtári képadatbázisok* c. blogbejegyzést¹¹ olvasgatva sok érdekes, hasznos információt szerezhetünk a közösségi képmegosztókról, a képkönyvtári adatbázisokról és azok használatáról.

Közösségi videomegosztók

A videomegosztók népszerűsége és száma folyamatosan nő. *Ezek igénybevétele nemcsak a tárhely miatt lehet vonzó a könyvtárak számára, ha-*

nem a beágyazó (embed) kód miatt is. Ez a publikus beágyazó kód teszi lehetővé, hogy a videomegosztón tárolt filmjeinket bárki beilleszthesse honlapjába, blogjába. A jól elkészített videó ennek segítségével válhat hatékony marketingeszközzé. Ki ne ismerné a Youtube-ot vagy a Vide-át?

A Videorium (NIIF fejlesztés) funkcionalitását tekintve a felsőoktatás, a kutatás és a közgyűjtemények speciális igényeinek kíván megfelelni. Elsősorban a felsőoktatási szféra (hallgatók, oktatók), a kutatási és a közgyűjteményi közösség tagjai számára fog segítséget nyújtani, de az archívum nyilvános részei más felhasználók számára is elérhetőek lesznek.

A tartalommegosztást, a tudományos igényű közlésételt számos funkcióval szándékoznak támogatni:

- hang- és videofelvételek, valamint ezekhez szinkronizált prezentációk feltöltése és szerkesztése speciális felületek és támogató alkalmazások segítségével,
- a felvételek tárolásához szükséges központi tárhely rendelkezésre bocsátása,
- intézményi „aloldalak” saját arculattal és tartalommal,
- rugalmas metaadatséma, amely lehetővé teszi a hatékony visszakereshetőséget,
- eduID azonosítás,
- egyszerű beágyazhatóság külső weboldalakba,
- tartalom aggregációs funkció szabványos metaadatcserével (OAI).

Közösségi katalógusok

A könyvtári katalógussal ellentétben ezeket az adatbázisokat nemcsak szakemberek építik, hanem egyre több olvasó is fejleszti őket. A közösségi katalógusokat az emberek olvasmányjegyzetelési és -címkézési funkciókkal párosítva saját bibliográfia készítésére vagy saját könyvtárak katalogizálására is használják. A *LibraryThing* egyre népszerűbb a felhasználók körében. A *konyvtar.hu* katalógusa a könyvtárak részéről egyfajta nyitás a felhasználók felé, akik a nyílt, könnyen kezelhető és felhasználóbarát rendszereket, alkalmazásokat kedvelik. Drukkolok, hogy a *konyvtar.hu* mihamarabb elérje és túlszárnyalja a *moly.hu* népszerűségét. Ismertségét, használatát több új funkció és lehetőség beépítése bizonyára tovább növelné. Például a saját könyvespolcok vagy a felhasználó által követett polcok honlapokba, blogokba való beágyazhatóságának megoldásával.

Faliújság

Az elektronikus faliújság, vagy webes üzenőfal egyre népszerűbb szolgáltatás. Majdnem mindegyik ismeretségi oldal üzemeltet ilyet. Akárcsak a hagyományosan, úgy az elektronikus faliújságon is helyezhetünk el közérdeklődésre számot tartó üzeneteket. A *wallwisher.com* szolgáltatását Magyarországon ma még kevesen ismerik, használják. Egy jól karbantartott, a könyvtár webes szolgáltatásai közé integrált elektronikus faliújság – újdonságánál, közösségi funkciójánál fogva – gyorsan népszerűvé válhat a felhasználók, olvasók körében. Más célokra is jól használhatjuk: munka- és projektközösségek ötletgyűjtésére, információcseréjére stb. És mire használhatnák az olvasók? Könyvcserére, könyvfelajánlásokra és még nagyon sok, könyvvel vagy könyvtárral kapcsolatos dologra. A gyermekkönyvtárosok is hasznát vehetik, hiszen a gyerekek körében a faliújság műfaja sokkal népszerűbb, mint a felnőttekben.

Wikik

A *wiki* a tartalomkezelő keretrendszerek egyik speciális fajtája. Legismertebb felhasználási területe a közösségi enciklopédiakészítés, szerkesztés (l. Wikipédia). Az összes web 2.0-ás eszköz közül szerintem ezt lehet a leghatékonyabban, legeredményesebben, legkreatívabban alkalmazni a könyvtári munka során. A könyvtárak, könyvtárosok például csatlakozhatnak a Wikipédia szerkesztői közösségéhez, vagy a *konyvtar.hu* wikijének szerkesztői csapatához, vagy országos, régiós, megyei, illetve települési helyismereti wikit hozhatnak létre, szerkeszthetnek. A felsoroltakon túl a wikik más célokra is használhatók. Íme, három példa a működő, publikus könyvtári wikik közül:

- a *Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár* könyvtári wikije – nyilvános, de csak jogosultsággal rendelkezők szerkeszthetik,
- Balatonalmádi enciklopédiája – *Pannónia Kulturális Központ és Könyvtár*,
- a *konyvtar.hu* wikije – bárki szerkesztheti.

Habók Lilla „korunk enciklopédiájáról” szerzett tapasztalatait osztotta meg a konnektivista képzés résztvevőivel. A következőket írja a blogbejegyzésében: „Néhány éve már megjegyeztem a könyvtáros szakos érdekképviselőknél, hogy feloszthatnánk egymás közt könyvtáros oktatóink szócikkeit, (sőt, a könyvtárosok nagyon is alkalmasak lennének a szerkesztésre úgy általában is), de némi gúnyral és elutasítással találok, hogy »ugyan, kiket érdekelne ez?!«. Azt hiszem, nagyon

is sokakat, ha nem előbb, akkor majd utóbb.¹²
Teljes mértékben osztom Habók Lilla véleményét. A könyvtárosok alkalmasak wikik szerkesztésére. A wikik szerkesztéséhez szükséges informatikai ismeretek elsajátítása nem ördögösség, csak szándék, akarat és persze idő kérdése.

A helyismereti könyvtárosok által szerkesztett wiki nemcsak a könyvtár olvasóinak érdeklődésére, hanem diákokéra, tanárokéra, idegenforgalmi szakemberekére, turistákéra stb. is számíthat. A wikiben lévő releváns információk miatt a helyismereti wiki népszerűsége a szócikkek számával egyidejűleg folyamatosan nőne. A szócikk a rövid, tömör tájékoztatáson túl irodalomjegyzékével a további információszerezés lehetőségét is nyújtja. Az az érdeklődő, aki mélyebben szeretne a szócikk témájával foglalkozni, fel fogja keresni a könyvtárat is. *A helyismereti wiki a könyvtárak számára információtár és marketingeszköz is egyben.* Jelen pillanatban ennél hatékonyabb marketingeszközt a könyvtárak számára nem tudok elképzelni. Ez csupán egy lehetőség, rajtunk múlik, hogy élünk-e vele vagy sem. Miért érdemes élni a lehetőséggel? Mert ez olyan terület, ahol a könyvtárosok a világ számára is megmutathatják, hogy mire képesek és mit tudnak, hogy miképpen tudják hasznosítani szakmai tudásukat, tapasztalataikat a virtuális térben. „...azok a weboldalak, amelyekre jobban szeretünk kattintani, általában nem közönséges pontok. Középpontok. Minél ismertebbek, annál több link mutat rájuk. Minél több kapcsolatot vonzanak, annál könnyebb őket a világhálón megtalálni és még jobban ismertté válnak. Végül mind-

nyájan önkéntelenül is részrehablók leszünk, és nagyobb valószínűséggel kapcsolódunk rá azokra a pontokra, amelyeket ismerünk, és amelyek elérhetetlenül a világháló több kapcsolattal rendelkező pontjai. Előnyben részesítjük a középpontokat. A végső következtetés tehát az, hogy amikor elhatározzuk, hogy hová linkeljünk a világhálón, akkor népszerűség alapján történő kapcsolódást végzünk.¹³

A jól felépített, folyamatosan karbantartott és bővülő helyismereti wiki ilyen középponttá válhat. A helyismereti és a könyvtárhasználati wikiken túl a könyvtárak a nem publikus wikiket projektek lebonyolításához, belső szakmai információk megosztásához is használhatják. A zárt wikiket csak felhasználói azonosítóval rendelkezők olvashatják és írhatják.

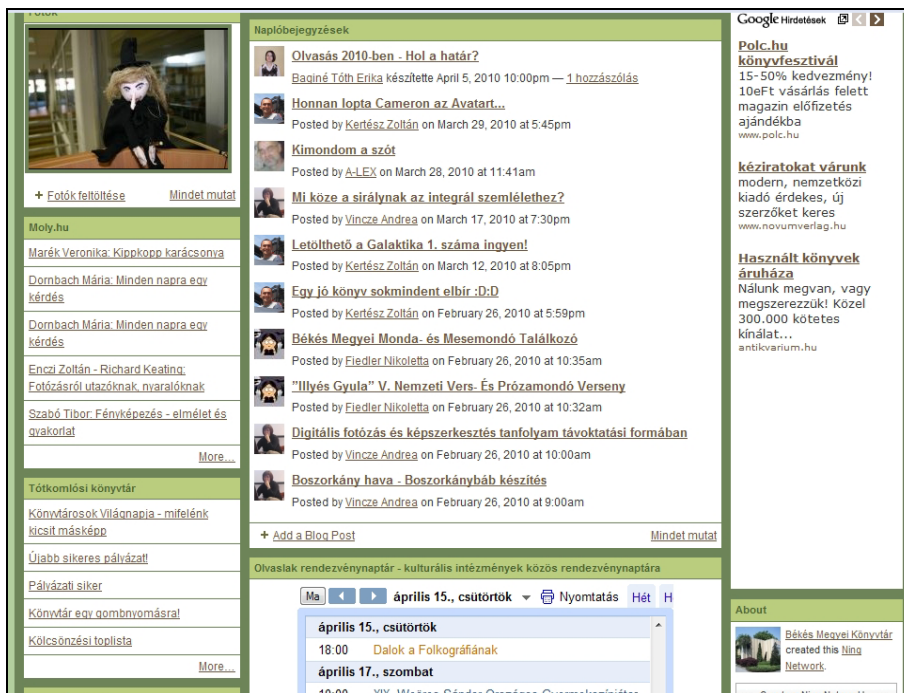
Aggregáló eszközök

RSS

Az RSS olvasók: *Google Reader (3. ábra), hirlapom.hu* stb. képesek az RSS csatornával (hírfolyammal, feeddel) rendelkező webhelyek legújabb cikkeit egy helyre gyűjteni. Rengeteg időt lehet velük megtakarítani, mert nem kell egyesével felkeresnünk kedvenc oldalainkat, és vadászunk az újdonságokra. Az RSS másik előnye, hogy a feeddel rendelkező weblapokon megjelenő friss információk beágyazhatók más honlapokba, blogokba is, s ott automatikusan frissülnek minden emberi beavatkozás nélkül (4. ábra).

3. ábra A Google Reader (RSS olvasó)

4. ábra A beágyazott RSS feedek az olvaslak.ning.com oldalain

iGoogle

Az *iGoogle* személyre szabott kezdőlap elkészítését kínálja a Google-fiókkal rendelkezők számára. Moduláris felépítése lehetővé teszi, hogy akár a kezdő internetezők is könnyedén használhassák. A beépített modulokat, más néven *gadgeteket*¹⁴ (a szónak a szótári fordításban más jelentése van,

mint a számítástechnikában) a felhasználó kikeresi a listából, kiválasztja azt, amelyekre szüksége van, és a modul megjelenik az oldalon (5. ábra). A modul a felhasználó a fejlécénél fogva az oldalon belül bárhová áthelyezheti. A gyakorlottabb felhasználók előre gyártott sémák alapján saját gadgeteket is készíthetnek.

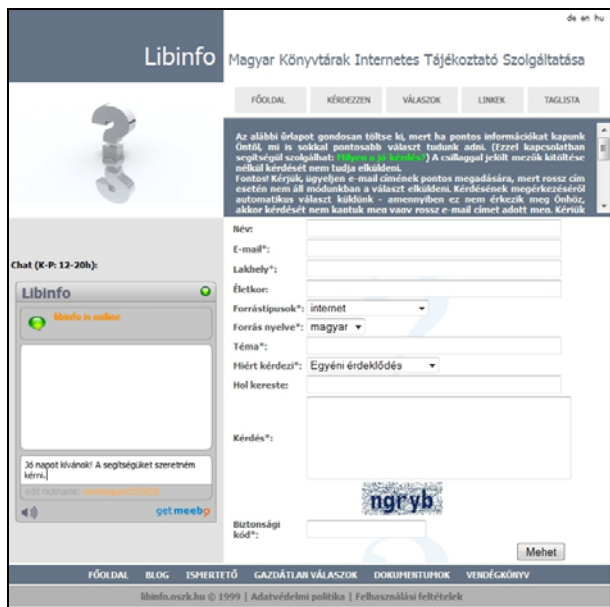
5. ábra iGoogle oldal egyéni összeállításban

Flavors.me

A *Flavors.me* webes, elsősorban hálózati közösségekben megosztott tartalmaink, oldalaink aggregálására szolgáló egyszerű, elegáns kivitelezésű oldal létrehozását teszi lehetővé. Használata rendkívül egyszerű. A *Justh Zsigmond Városi Könyvtár* is üzemeltet ilyen aggregált oldalt. L. *flavors.me/justhvk*

Azonnali üzenetküldők aggregálása

A *meebo.com* vagy az *imo.im* segítségével egy webes felületre integrálhatjuk az általunk használt azonnali üzenetküldőket. Az integrációnak köszönhetően mindegy, hogy melyik üzenetküldő szolgáltatáson keresztül szeretné a felhasználó elérni a könyvtárat, a kérdése célba ér és azonnal kaphat rá választ. *Működtetése a feladatot ellátó jó tájékoztató könyvtáros folyamatos jelenléte, munkája nélkül kivitelezhetetlen.* A Meebo szolgáltatását nemcsak a weboldalakba beágyazható kis, kommunikációra alkalmas ablaka teszi vonzóvá, hanem az is, hogy rajta keresztül regisztrálatlan felhasználó is kezdeményezhet beszélgetést. Ennek a lehetőségnek a kiaknázására példa a *Libinfo* oldala (a közvetlen kérdezési lehetőséget az ide látogatók 12.00 és 20.00 óra között vehetik igénybe) (6. ábra):

6. ábra Bal oldal, lent látjuk a Libinfo Meebo ablakát

Vincze A.: Közművelődési könyvtárak lehetőségei ...

Összefoglalás

A felsorolt ingyenes alkalmazások csak eszközök. Akár a legójáték darabjai, össze-, illetve egymásba illeszthetők. *Hogy milyen virtuális teret, arculatot építünk a könyvtárunknak ezeknek az eszközöknek a segítségével, az elsősorban kreativitásunkon, fantáziánkon és hozzáállásunkon múlik.*

A sebességkultusz elvárásainak csak akkor tudunk megfelelni, ha ezeket az eszközöket céljaink eléréséhez, feladataink megoldásához kreatívan alkalmazzuk. Az eszköz csupán eszköz, és nem több. Csodát nem várhatunk tőle. *Csodát csak ember (esetünkben könyvtáros) tehet a maga lelkes, kitartó, folyamatos munkájával. A virtuális szolgáltatások hitelességének kulcsa, a siker záloga a folyamatos karbantartásban és az állandó jelenlétben rejlik.*

Emberléptékűség – valós tér – eszközök, lehetőségek

Az andragógiai képzés a valós térben zajlott. Ezt a típusú képzést virtuális térben nem lehet megtartani, az egyidejű jelenlét a szituációs gyakorlatok elengedhetetlen feltétele. A szituációs gyakorlatok nemcsak érdekesebbé, izgalmasabbá, hanem hatékonyabbá is tették a tanulást.

Mit tanultam az andragógiai képzésen?

- **Az értő figyelem jelentősége, alkalmazása.** Az andragógiai képzés egyik előadója, *Szabóné Molnár Anna* egy szituációs gyakorlattal döbbenett rá az értő figyelem fontosságára, arra, hogy mennyire nem figyelünk a problémás olvasóra (illetve a másik emberre, munkatársainkra, vagy akár a szeretteinkre), hogy mennyire fontos az értő figyelem képességének elsajátítása.
- **Hogy mit jelent a „csak úgy...” olvasás.** Egyik csoporttársunk hívta fel a figyelmünket *Balázs Béla* „A kötelezőtől a »csak úgy ...« olvasásig”¹⁵ című írására. Nem igaz, hogy az emberek nem olvasnak. Olvasnak, csak másképpen és mást, mint korábban. A „csak úgy” olvasásnak a személyiség fejlődésében, a lélek karbantartásában fontos szerepe van.
- **A vágy felkeltésének, avagy a kívánczóság kultúrájának fontossága, szerepe.** A vágy felkeltésének módszertanába, a kívánczóság kultúrájába *Gabnai Katalin* vezetett be minket. Helyesbíték: a kevés óraszám miatt csak annak fontosságát ismertethette meg velünk. Ez a rész-

téma is rendkívül fontos, hiszen a könyvtáros feladatai közé tartozik a „csak úgy” olvasás iránti vágy felkeltése, táplálása is. A gyerekek esetében a feladat nemcsak a könyvtárosoké, hanem a szülőké, a pedagógusoké is.

- **A közösséggé válás, közösségépítés módjai.** Megéltük, megtapasztaltuk, elemeztük a közösséggé válás folyamatát, körülményeit, feltételeit. A közösségekhez való tartozás az ember alapvető igénye. A könyvtár szerepe változóban van. Jövők kulcsa a virtuális és a valódi közösségek kezében van.
- **A tapasztalatok, ötletek megosztásának fontossága.** A képzésen nemcsak az előadók osztották meg velünk tapasztalataikat, hanem mi is egymás között. Így mindannyian gazdagodtunk.
- **Hogy mennyire fontos a biztonságos légkör megteremtése.** Nagyon fontos. A fizikai szükségletek után ez a következő legalapvetőbb igény. L. a *maslowi piramist!*
- **„Ott haladj, ahol nincs ellenállás!”** Célcsoportválasztásnál fontos szempont. (Gyerekek, diák, kismama, nyugdíjas könnyebben beinvitálható a könyvtárba. Az alkalmazásban lévő és a vállalkozót, mivel kevés szabadideje van, sokkal nehezebb becsalogatni.)

Tanulócsoportunk, előadóink tapasztalatai, ötletei

- Felhasználóképzések – Alapképzések (Windows- és internetanfolyam kezdőknek és haladóknak stb.).
- Önéletrajz írására való felkészítés.
- Egészségnap. Havi rendszerességgel ingyenes vérnyomásmérés. Előadás egy-egy egészségügyi témáról. Könyv- és weblinkajánló az aktuális témához kapcsolódóan.
- Olvasókör: „csak úgy” olvasás. Rejtett biblioterápia, személyiség fejlesztés. Célcsoport: fiatalok, nyugdíjasok, munkanélküliek stb.
- Mesemondó szombat délutánok. Célcsoport: nagyszülők, szülők, gyerekek. Rögzítés (videó, vagy audió) és közzététel látássérültek számára is.
- Felolvasókör. Látók, látássérültek, mozgássérültek közössége. Felolvasások rögzítése, elérhetővé-, illetve közzététele elsősorban látássérültek, mozgássérültek számára.
- Webkönyvtár. Könyvtárak webes szolgáltatásainak bemutatása.
- Egyet elvihetsz! Ünnepekhez, évszakokhoz kapcsolódó idézetek, receptek, versikék egy kis papírlapon, könyvjelzőn egy kosárban. A kosár előtt vagy fölött „Egyet elvihetsz!” felirat.

- Tanulókörök, -csoportok.
- Helyismereti klub. (A klubtagokat be lehet vonni a helyismereti wiki szerkesztésébe.)
- Internetklub nyugdíjasoknak. (A korábbi felhasználói képzéseken résztvevőkre alapozva.)
- Babaklub, filmklub, álláskeresők klubja, sakkklub stb.

Közösség és könyvtár

A közösségi munka, tanulás, az információmegosztás egyre nagyobb szerepet játszik életünkben. A könyvtár mind a virtuális, mind a valós térben egyfajta információmegosztó szerepet is ellát. Ha jól tölti be ezt a szerepét, akkor számos lehetőséget kínál a már működő tanuló, információmegosztó közösségek számára is. Hogyan jönnek létre ezek a közösségek? Kik azok, akik képesek létrehozni új közösségeket?

A virtuális terekről, eszközökről szóló, részben a Ning ismertetésekor már említettem az összekötőket. *Korunk jól működő könyvtárainak kulcsembelei azok az összekötő típusú könyvtárosok, akik a virtuális és a valós térben egyaránt képesek az aktív közösségi élet motorjaivá válni.*

Mindkét világban az embert a közösséghez való tartozás iránti vágya annak kielégítésére ösztönzi. Érdeemes végiggondolnunk, hogy a könyvtár ennek érdekében a maga könyv- és olvasásközpontúságával mit tud nyújtani? Tud-e, képes-e az emberek mai igényeinek megfelelő virtuális és valós tereket kialakítani, átjárót nyújtani a kettő között? Mit értek átjárón? Például a wikipédisták kapcsolataikat a valós térben erősítik meg, találkozókat szerveznek.¹⁶ Az ilyen találkozók tartása nemcsak a wikipédistákra jellemző, hanem minden más, szorosán, jól együttműködő virtuális közösségre is. Az átjárónak köszönhetően a közösség aktivitása a virtuális és a valós térben egyaránt megnyilvánul. A mindkét térben való jelenlét, aktivitás erősíti a tagok közötti kapcsolattartást, a közösség tevékenységét. A valós közösségek tagjainak kapcsolatait, aktivitását éppúgy megerősítheti a virtuális térben való megjelenésük, aktivitásuk, mint a virtuális közösségek tagjaiét a valós térben való közös tevékenység.

Mit jelent még a könyvtár emberléptékűsége?

A könyvtár tereinek megfelelő kialakításával az olvasó otthonosabbnak, barátságosabbnak érzi a könyvtári környezetet. *A jól kialakított, kényelmes, csendes sarkok, zugok az otthonosság mellett az*

elmélyülés lehetőségét kínálják, melyre ebben a rohanó világban egyre inkább szükségünk van. Kétkedünk benne? Próbáljuk ki! Nézzük meg, hogy hol az a hely, ahová egy kényelmes fotel – a komfortot fokozhatjuk egy zsámollyal és egy olvasólámpával – el tudunk úgy rejteni, hogy menedékként szolgáljon a többiek szeme előtt, de annyira mégis észrevehető legyen, hogy ne kerülje el a lehetőség az olvasók figyelmét. Várjunk és figyeljünk! A „fészeklakók” hamarosan megérkeznek.

Könyvtárunkban az átalakítások után véletlenül alakult ki egy ilyen kis zug. Kedvelik az olvasók, órákat töltenek a fotelben egy-egy könyvvel a kezükben. Néhány olvasó rendszeresen a „kis zugban” lévő fotelt választja (ha nem előzi meg más), törzshelyükké vált. A „csak úgy” olvasóvá neveléshez ez is hozzá tartozik. Úgy vélem, több ilyen olvasói zugra, kuckóra lenne szükség. Bizonyára egy kisgyerek is szívesen bekucorodna egy kényelmes fotelba könyvvel a kezében. A jó fotel a kényelem mellett a biztonság, a védettség, a melegség érzését is nyújtja. A megfelelően kialakított tanulósarkok az elmélyült tanulás lehetőségét kínálhatják. A tanulócsoporthoz számára egy-egy elkülönített rész jelentheti az ideális teret, ahová félrevonulhatnak a többiektől, ahol nem zavarnak másokat. E mellett feltétlenül szükség van olyan terekre is, ahol nem kell csendben lenni, ahol nyugodtan lehet beszélgetni. Hogy ez nem is olyan nagy dolog? Miért gondoljuk? *Milyen könyvtárra vágyunk az olvasók? Milyen könyvtárról álmodnak? Álmodnak-e róla?*

Kin és min múlik...?

Kin és min múlik, hogy a közművelődési könyvtár szolgáltatásai megfeleljenek az olvasók, az adott település igényeinek? A társadalmon? Az államon? A fenntartón? A könyvtárvezetőkön? A könyvtárosokon? Úgy vélem mindannyi(n)k hozzáállásán múlik. Tőzsér Istvánné Géczy Andrea szakfelügyelő így vall a könyvtárak sikerességeinek és sikertelenségeinek okairól:

„Bár a települési könyvtár tevékenységét alapvetően meghatározzák az infrastrukturális és anyagi források, a legfőbb tényező mégis a könyvtáros személyisége. Több esetben megtörtént, hogy gyengén működő könyvtárba új könyvtáros került, és rövid idő múlva megnőtt a beszerzési keret, javult a könyvtár belső képe, pályázati források kihasználásával a technikai felszereltség. Sajnos azonban a könyvtárosok nemtörődömsége, beletörődés a fenntartói »nem«-ekbe, a kommunikáció sikertelensége is jelen van. A fenntartók általában

jól működő intézményeket szeretnének látni településükön, amelyekkel lehet büszkélkedni; de ezeknek az eredményeknek az elérése nem kizárólag a fenntartó, hanem esetünkben a könyvtáros dolga is. Nem feladata a szakfelügyelőnek a könyvtáros személyiségének értékelése, de a könyvtár eredményeiben – és eredménytelenségében egyaránt – benne van a könyvtáros maga: aktivitása, műveltsége, kreativitása, kommunikációja, érdekérvényesítő képessége, elhivatottsága, szorgalma... Gyakori hiba a PR és marketing szinten teljes hiánya.”¹⁷

Kin és min múlik a „csak úgy...” olvasóvá válás? Az egyéneken? A szülőkön? A pedagógusokon? A könyvtárosokon? A médián? Az egyén szocializálásán, vagyis mindannyi(n)kon, a szocializáció valamennyi szereplőjén. A családi környezet, a szülő szerepe ugyan meghatározó, de sokat tehet érte a pedagógus, a média és a könyvtáros is.

Összegzés

Sebességkultusz és emberléptékűség. Jing és jang. Így kerek a világ. A könyvtár is. *A dokumentumok tárolásán és szolgáltatásán túl a könyvtárnak értékadó, értékformáló, értékteremtő és szociális szerepe is van és lesz a jövőben is. Nagy Bandó András szavaival élve: a könyvtár célja „főlemelni, értéket adni, gyönyörködtetni”.*

A könyvtárak aktív részvétele, együttműködése a virtuális és a valódi közösségekben egyaránt fontos. A virtuális és a valódi térben való aktív jelenlét, élet nemcsak kiegészíti, de formálja, alakítja is egymást és persze létrehozójukat, működtetőjüket: a közösséget, annak tagjait, és a könyvtárakat is. Folyamatosan fejlődő, változó világunkban a könyvtár korábbi alapvető szerepei feltehetően megmaradnak, hiszen a dokumentumokat – akár hagyományos, akár elektronikus dokumentumokról is legyen szó – továbbra is gyarapítani, tárolni, gondozni és szolgáltatni kell. *Úgy vélem, hogy a könyvtár mellett, hogy szolgáltatásaival támogatja a formális képzéseket, egyre inkább a nem formális tanulás egyik legfontosabb színtere lesz. Szocializációs, közösségi szerepét mind a virtuális, mind a valós térben a tudás áramoltatásában¹⁸ való aktív részvételével, az olvasókkal való egyre inkább partnerségibb viszonyra épített, együttműködésen alapuló közösségi és alkotói tevékenységek révén töltheti be. Ahhoz, hogy ez tényleg így legyen, mindenképpen szemlélet- és eszközrend-*

szerváltásra van szükség. Van, ahol ez már elkezdődött, és van, ahol még várat magára.

Jegyzetek és irodalom

(Az URL-ek ellenőrizve: 2010.IX.03.)

- 1 Konnektivizmus: Hálózatalapú tanulásmélete. A fogalmi társadalom tanulásmélete, inkább egyfajta szemléletmód, amely a hálózatok tudományát hívja segítségül.
- 2 Andragógia: Felnőttképzés tudománya.
- 3 DRÓTOS László: A könyvtárak és a web 2.0 kihívás. = TMT, 57. köt. 1. sz. p. 29–32.; Eredeti cím: JOINT, Nicholas: The Web 2.0 challenge to libraries. Library Review, 58. köt. 3. sz. 2009. p. 167–175.
- 4 BAGINÉ TÓTH Erika: Olvasás 2010-ben – Hol a határ?. = Olvaslak.
<http://olvaslak.ning.com/profiles/blogs/olvasas-2010-ben-hol-a-hatar> [Csak tagoknak.]
- 5 SZÚCS Viktor – VIDA Andrea: Web 2.0 a könyvtárak világában. =
http://www.bibl.u-szeged.hu/~vidaa/oktatas/ea/web2_070418.pdf
- 6 Városi Könyvtár, Tótkomlós blogja. =
<http://komlosikonyvtar.freeblog.hu>
- 7 DRÓTOS László: Könyvtári környezetben kívüli kommunikáció a könyvtárosokkal: azonnali üzenetküldés mint könyvtár. = TMT, 56. köt. 7. sz. 2010.; Eredeti cím: NIELSEN, Hans Jørn: Library communication outside a library context: instant messaging as library service. = New Library World, 110. köt. 5–6 sz. 2009. p. 237–248.
- 8 Művészi kivitelezésű, kézzel készített fogalomtérkép. = http://techknowtools.files.wordpress.com/2009/04/mindmap_2.jpg
- 9 Concept map alkalmazással készített fogalomtérkép. =
<http://posterous.com/geeklog>
- 10 BÁNKESZI Katalin: Egy képes(hon)lap a könyvtárból. = TMT, 56. köt. 9. sz. 2009. p. 403–407.
- 11 DÁVID Adrienne: Könyvtári képadatbázisok. = Inapló.
<http://krono.inaplo.hu/index.php/intra/7-incult/675-koenyvtari-kepadatbazisok>
- 12 HABÓK Lilla: Korunk Enciklopédiája. = Az élet nem habosvilla.
http://habosvilla.blog.hu/2010/03/01/korunk_enciklopediaja
- 13 BARABÁSI Albert-László: Behálózza. Budapest, Magyar Könyvklub, 2003. p. 121.
- 14 Gadget: Minialkalmazás. A magyar netszengben: kutyü/bigyó/mütyür.
- 15 BALÁZS Béla: A kötelezőtől a „csak úgy...” olvasásig. = Magyar Olvasástársaság.
<http://www.hunra.hu/index.php?view=article&id=80>
- 16 Wikipédisták találkozója 2010. =
http://hu.wikipedia.org/wiki/Wikipédia:Magyar_wikipedistatalalkozok/Wikitabor/2010
- 17 TŐZSÉR Istvánné – GÉCZI Andrea: Könyvtári szakfelügyelet Heves megyében. = A könyvtári szakfelügyeletről. Tájékoztató a 2002–2008 közötti szakfelügyeleti vizsgálatok eredményeiről. Budapest, Könyvtári Intézet, 2009. p. 39.
- 18 SZIRBIK Gabriella szociológus KULCSÁR Zsolt „HTK01 – visszacsatolás” blogbejegyzéséhez írott hozzászólásban tesz említést a tudás áramoltatásáról: „Abban azonban megerősödtem, hogy a konnektivizmus szűkre van szabva, ha csak tanulásméleteként fogjuk fel, az csak egy része. Ha tényleg így tanulnánk, tanítanánk, így áramoltatnánk a tudást, akkor annak komoly következményei lennének a tudásra magára, a szociális kapcsolatokra és a társadalmak szerkezetére is.” =
<http://www.crescendo.hu/2010/3/19/htk01-visszacsatolas#comment-2054>

Beérkezett: 2010. IX. 3-án.

